Obsah

Slovo úvodem 7
Poděkování 8
O mlýnech a mlynářích 9
Cechovní řády 10
Byl z mlynářského rodu 21
Mlýnské slupy 24
83 let české mlynářské školy 25
Vodní mlýny v Čechách VII. (mlýny, jejich vznik,
historie, majitelé, mlynáři) 28
Liberecko 28
Jablonecko 38
Frýdlantsko 82
Českodubsko 98
Českolipsko 122
Železnobrodsko 136
Turnovsko 151
Seznam mlýnů podle oblastí 175
Prameny a literatura 179

SLOVO ÚVODEM

Vodní mlýny vytvářely svým vzhledem, ale i charakteristickým klapotem vodních kol neopakovatelný obraz české krajiny a tvořily tak spolu s ní jakýsi harmonický celek. Stávaly při potocích, řekách a rybnících, v zákoutích údolí či na okrajích lesů, povětšinou o samotě jako součást tváře krajiny, jako jeden z jejích neoddělitelných prvků, obyčejných, a přitom krásných a romantických. Vytvářely jakési přirozené a příjemné klima lidského života, pohody i radosti.

Stávaly se také předlohou k vytvoření mnohdy jedinečných děl – výtvarných, hudebních i literárních. Vodní mlýny byly také jakýmsi symbolem, zárukou svobody, práce, pomoci a ochrany. Vzpomeňme nejen časů, jejichž pamětníci dosud žijí, ale i časů dávno minulých, jako byla doba po bitvě na Bílé hoře a vůbec třicetiletá válka, kdy lidé byli pronásledováni a české slovo a kniha byly vzácností. Tehdy se mlýny stávaly jakýmisi malými pevnostmi před zlobou cizáctví, ale mnohdy i jediným místem obživy. Tady i česká kniha měla svoji skrýš, český mlýn v těch zlých časech byl ostrůvkem ochrany a útočištěm pronásledovaných a mlynář byl mnohdy tím, kdo dokázal poradit a pomoci.

Dnes řady vodních mlýnů značně prořídly a svým charakteristickým klapotem se jich ozývá jen nemnoho. Z některých jsou rekreační stavení. Na místě jiných spatříte polorozbořené domy a trosky – při tom pohledu srdce zabolí a v mysli zatrne smutná otázka: Proč? Pro lidskou lhostejnost, nezájem, nebo snad dokonce i zlý úmysl?

Neměli bychom zapomínat na minulost, neboť ten, kdo nectí minulost a v ní dobré činy a lidi, nedokáže poctivě žít ani v současnosti. Chraňme proto ty vzácné památníky – mlýny. Zachovejme je pro budoucnost…

A k tomu by měly alespoň skromnou troškou přispět mé knihy o historii vodních mlýnů a práci i činnosti vzácných lidí – českých mlynářů. Chraňme mlýny, ať natrvalo zůstanou majetkem krajiny i národa.

J. K.

PODĚKOVÁNÍ

Autor děkuje především
Jaroslavu Hrachovi (Jablonec nad Nisou), Jaroslavu Lubasovi (Nová Ves nad Nisou) a Ladislavu Šourkovi (Turnov-Pelešany).

Dále patří poděkování Antonínu Beranovi (Bratislava), Janě Cellerové (Jičín), K. Ferglové (Plavy), Olze Fialové (Domaslavice), Václavu Fleglovi (Jablonné v Podještědí), Stanislavu Hlavovi (Bozkov), J. Jáčové (Český Dub), M. Jechovi (Hejnice), Karlu Jeřábkovi (Nové Město pod Smrkem), Miloslavu Jiránkovi (Všelibice), Miroslavu Jiránkovi (Osečná), Jiřímu Kohoutovi (Dětřichov), Vladimíru Kubíkovi (Semily), Pavlu Landíkovi (Praha-Spořilov), L. Maršálkovi (Frýdlant), Marii Posltové (Jablonec nad Nisou), Antonínu Riegrovi (Ústí nad Labem-Střekov III), Ivanu Rousovi (Liberec), J. Slamové (Český Dub), Ladislavu Smejkalovi (Česká Lípa), Petru Strnadovi (Bulovka), Soně Vocáskové (Habartice), Františku Vydrovi (Chrastava) a dalším.

O mlýnech a mlynářích

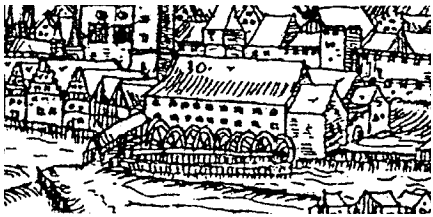

CECHOVNÍ ŘÁDY

Okolo roku 1675 Arnošt Josef hrabě z Valdštejna stvrzuje nový řád cechu pekařského, pernikářského a mlynářského.

Ve jménu blahoslavené Trojice svaté, Boha Otce, Boha Syna, Boha Ducha Svatého Amen. Poněvadž všecka dobrá nařízení časem svým pro neztvrzení jich v zapomenutí přicházejí a obmyslové lidští všelijaké smyšlení, jiné vejklady, nežli sama v sobě jsau, tomu dávají, slušné tehdy a náležité jest, aby ti takové pro neumírající památku na papír uvedení se stvrdily a vysvětlily, tak aby do vůle boží v čerstvé paměti zůstávati, zdržovaná býti a lidé podle nich jako podle jistého pravidla se říditi a spravovati mohli. A protož já Arnošt Josef, svaté římské říše hrabě z Valdštejna, dědičný pán na Hradišti, Klášteře, Zvířeticích, Velké Bělé, Kořívodech, Hyršperce, Bezdězi, Valečově, Kněžmostě, Studénce, (!) Solcích, Malobratřících, Velk. Skalách a městě Turnově, J. M. C. skutečný komorník, známo činím atc., že jsau na mně opatrní poddaní moji cechmistři a všichni mistři poctivého řemesla pekařského, pernikářského a mlynářského z města mého Turnova nad Jizerou poníženě vznesli a žádostivě oznámili, kterak jejich předkové v Pánu Bohu odpočívající na onen čas v létu 1534, majíce mezi sebau pro čest a chválu boží a pro zachování mezi sebau svornosti, lásky cechovní, pro požehnání boží a rozmnožení živností svých i také pro větší podstatu a vážnost řemesla jejich, nicméně i pro přetržení všech zlých neřádův, kteréž by se časem mezi řemeslem jejich zběhly a zbíhati chtěly, jisté dobrovolné svolení a nařízení učiněné a od celého magistrátu téhož města Turnova toho času potvrzené, vedle čehož jsau se až posavad v svých řemeslích říditi a spravovati vynasnažovali, a oni aby i budaucím potomkům svým týž dobrý a chvalitebný řád pro neumírající památku dochovati mohli, za to mně při tom poníženě a poddaně požádali, poněvadž ty starodávní artikule v této dlauho trvající válce poněkud jim k porušení přicházejí, abych jim takové nové svolení jejich v artikulích obsažené tímto listem svým potvrdil, obnovil a k tomu milostivě povolil, a vyrozumějíce, že takové jejich staro-

dávní i nyní v nové artikule a svolení k žádnému jinému cíli nežli k větší cti a chvále boží a pro zachování mezi nimi svornosti a lásky bratrské i dobrého řádu se vztahují, a já jakožto dědičný pán jejich tomu bych nejpovděčnější byl, aby a netoliko mezi nimi, ale i mezi jinými lidmi poddanými mými každého času taková láska, svornost, dobrý řádové se vynacházeti a zůstávati mohly, z těch tedy příčin k podané a ponížené žádosti výš psaných cechmistrův a mistrův takové níže psané artikule obnovené jejich tímto listem mým stvrzuji, zmocňuji, upevňuji tak, aby se vedle nich bez překážky jednoho každého říditi a spravovati mohli a povinni byli, a to, jak níže in specie v tomto listu slovo od slova zapsána jsau.

***Předně a nejprve** přede vším jiným, aby všickni mistři a cechovní k témuž poctivému cechu v městě Turnově patřící v témž společném cechu zůstávající, Pána Boha se bojíc a přikázání jeho svatá plníc, lidé dobří a poctiví se nalézali, v náboženství katholickém samospasitedlným přebývali, chrámu Páně va dny nedělní i sváteční neobmeškávati, dítky i čeládku svau ke všemu dobrému řádně a poctivě vésti hleděli, k tomu se všickni zavazují. Jako i, což jest proti Pánu Bohu a slavnostem, od církve svaté ustanoveným, čelícího, předně při památkách blahoslavené Panny Marie, Rodičky boží, tak i jiné sváteční dny apoštolské a mučedlníkův svatých, na ty a takové slavnosti žádných chlebův bilých i režných též i perníkův aby pečeno nebylo, leda by v tom v té obci nedostatek a důležitá potřeby toho následovala, a to ještě s ohlášením se při cechmistřích. Pak-li by se kdokoliv proti té zápovědi co takového nenáležitého dočinil, a to za něj seznáno bylo, pokuty bez promenitedlnosti aby k dobrému cechovnímu 1 libru vosku dáti povinen byl. A pokudž by se který mistr, zle živ jsauc, proti přikázání božímu k zlehčení své poctivosti nějakého a neslušného vejstupku dopustil, a to na něj se vynašlo i patrně dokázalo, ten každý svého řemesla zbaven býti má.*

***Za druhé:** Poněvadž od starodávna rozšířený a společný cech pekařský, pernikářský a mlynářský býval, také podle zvyklosti cechovní cechmistři vedle uznání auřadu mezi nimi v místech ráddních voleni býti mají, jimž celý magistrát Turnovský přísahu obyčejnau v tomto království Českém nalézající vydati má, těmi cechmistry přísežnými jiní všickni mistři a tovaryši při řemesle se spravovati, jich poslušní býti a je v poctivosti předcházeti, i vznikla-li by kdy mezi nimi jaká nesnáze, nevole i sváda, to oni dříve sami podle juramentův svých majících srovnati a uspokojiti mají; pak-li by kdo svévolně jim se zprotivil a proti tomu, což by oni při cechu řemesle jejich spravedlivého a potřebného nařídili, čeliti a býti chtěl, ten každý vězením i pokutau podle uznání trestán býti má. Ti pak cechmistři vždycky ve dvau letech budau také povinni ze všech přijmův a vydání, což zak k sobě v tom čase přijmau, svým všem spolucechovním mistrům náležitý počet u přítomnosti fiskálního rychtáře učiniti tak, aby cechovní mistři věděli i vyrozuměti mohli, kde se peníze z truhlice cechovní poděly a kam obrátily.*

Vodní mlýny v Čechách VII.

MLÝNY, JEJICH VZNIK, HISTORIE, MAJITELÉ, MLYNÁŘI

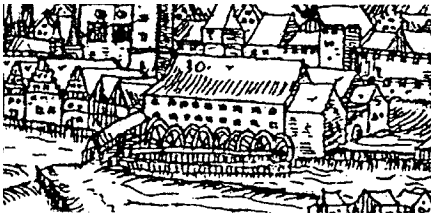

LIBERECKO

Liberecko v užším slova smyslu, tj. statutární město se svým nejbližším okolím, se rozkládá v Liberecké kotlině na Lužické Nise mezi hřebenem Ještědu a Jizerskými horami.
Město Liberec v severních Čechách patří k důležitým průmyslovým centrům, a to především výrobou textilu, se kterým souvisejí již tradiční Liberecké výstavní trhy.
Původ tohoto místa je velmi starý, ves se zde připomíná již roku 1352. Asi v polovině 15. století byl Liberec povýšen na městečko. Tehdy tady vedla jedna z hlavních cest, která se větvila dále na cesty do Žitavy a na Frýdlant. Koncem 16. století, kdy Liberec drželi Roedernové, byl vytvořen i zdejší renesanční zámek. V té době se rovněž začíná soukenická tradice města. V období 1599–1603 tu také byla postavena renesanční radnice, kterou v letech 1888–93 vystřídala mohutnější nová stavba.
K rozvoji Liberce došlo za panství Albrechta z Valdštejna – ten Liberecko získal roku 1622. Ale i potom vznikaly v místě další stavby, jako dvouvěžový pozdně barokní kostel sv. Kříže, v roce 1784 rozšíření o tzv. Filipovo město a v roce 1787 o Kristiánov.
Z novější kulturní tradice města můžeme uvést, že tu od února do podzimu roku 1850 žila se svým mužem spisovatelka Božena Němcová. V roce 1887 se v Liberci narodil literární kritik a historik F. X. Šalda. Prostředí města a události v něm se staly inspirací spisovateli M. Burešovi ke knize Vracející se země a libereckému lékaři a spisovateli Oto Dubovi k dílu Vavřín a růže.
K dalším zajímavým místům na Liberecku patří i město Chrastava

s přádelnami a papírnami. Dále je to Hrádek nad Nisou při samé hranici s Německem. Z druhé strany Liberce jsou Vratislavice nad Nisou, známé svými koberci, ale i minerálním zřídlem Vratislavská kyselka. Je tu i Bedřichov, využívaný jako středisko zimní rekreace v Jizerských horách. Najdeme zde i menší zajímavá a pohostinná místa jako Ostašov, Bílý Kostel nad Nisou, Mníšek...

Liberecko je kraj přívětivý, protkaný vodami řek Nisy, Kamenice, Smědé, Jizery. Na severu se rozkládají Jizerské hory s nejvyšší horou Smrk, vysokou 1 124 m. Ze západní strany se tyčí majestátní vrchol Ještěda, 1 012 m vysoký křemencový suk s věží. Na horu, tolik známou, opěvovanou a jednu z nejobdivovanějších, se můžeme dostat i lanovkou přímo z Liberce.

Je tu krásně v létě, kdy můžeme hory projít a nalézt zajímavá skaliska, vodopády i příjemný stín lesa, i v zimě, kdy kraj nabízí řadu možností lyžařům. Liberecko, to je východisko do rekreační oblasti vábící svěží přírodou, klidem i krásou.

Vratislavické mlýny

Chceme-li hovořit o zdejších mlýnech, je zapotřebí se zmínit o samotných Vratislavicích nad Nisou. Nejvýstižněji o nich píše v městské knížce Marek Řeháček:

Vratislavice jsou prapodivné, stejně jako mnoho podobných obcí v severočeském pohraničí se tváří jako město, ale ve skutečnosti jsou jenom protáhlou vesnicí, nitkou spojující velký Jablonec s ještě větším Libercem. Podél hlavní silnice tu stojí obrovské továrny na koberce, zdobné vily dávných fabrikantů a činžovní domy pro dělníky. Ale stačí jen odbočit po některé z rozpraskaných asfaltek do prudkého svahu a hned se objeví i druhá, pravdivější tvář Vratislavic. Tvář překrásné vesnice. Prastaré aleje lemující cesty, dřevěné chalupy s břidlicovou střechou a příkré louky, které kdosi pokosí jenom občas. Rybníky se stojatou vodou a komáři v houští, kříže na žulových podstavcích s voňavou lípou a rezivá kamna pohozená v trávě za posledními domy. Tak to jsou Vratislavice, dlouhá a krásná vesnice, která je však podle všeho městem...

Před mnoha lety tu byla českými osadníky založena vesnice, která měla od počátku jméno české: Wratislawicz, tedy ves lidí Vratislavových... A i ve Vratislavicích byly a jsou vodní mlýny. Byla to především voda řeky Nisy, která byla od nepaměti využívána pro pohon mlýnských kol a mlýnských složení.

Byl tu takzvaný Elstner Mühle čili **Elstnerův mlýn**, č. 78/112,